

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในงานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อต่อรองและต่อสู้ทางความหมายของผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน” ซึ่งจะศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อบทบาทของนักวิจัยที่จะต้องเข้าไปเป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มสังคมที่มุ่งสนใจศึกษาเป็นสำคัญ โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้พยายามเข้าไปร่วมสังเกตการณ์ตลอดจนพยายามที่จะศึกษาทำความเข้าใจบริบททางสังคมของ “ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน” โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงบริบททางสังคม การนิยามความหมายของผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน และการที่บุคคลอื่น ๆ นิยามความหมายถึงผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน ตลอดจนทำความเข้าใจกระบวนการสื่อสารความหมายของผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนที่ใช้ในการต่อรองและต่อสู้ กับบุคคลในสถานบันเทิงและสังคมที่ใกล้ชิด ซึ่งผู้วิจัยอาศัยการศึกษาด้วยวิธีชาติพันธุ์วรรณาที่เน้นการประยุกต์ใช้วิธีการสังเกต การบันทึกปรากฏการณ์ต่าง ๆ การใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก การใช้เครื่องบันทึกเสียง การจดบันทึกภาคสนาม การใช้ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องที่ถูกบันทึกไว้ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยการเปิดเผยตัวตนของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มวัฒนธรรม (member role) ที่สนใจศึกษา (Adler and Adler, อ้างถึงใน วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2542, น. 23) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา คือ ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน โดยการใช้เกณฑ์ในเรื่องของการเป็นนักร้องในสังกัดค่ายเพลงในอุตสาหกรรมดนตรีมาใช้แบ่งกลุ่มตัวอย่าง คือผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ 1. ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนที่สังกัดค่ายเพลง หมายถึงนักร้องผู้หญิงซึ่งเคยมีผลงานการออกอัลบั้มกับค่ายเพลงในอุตสาหกรรมดนตรีของประเทศไทย 2. ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนที่ไม่สังกัดค่ายเพลง หมายถึง นักร้องผู้หญิงทั่วไปที่ทำงานร้องเพลงกลางคืนตามผับบาร์ต่างๆไป ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนที่สังกัดค่ายเพลง โดยในที่นี้ กรณีศึกษาที่ผู้วิจัยเลือกมาคือ น้องเร อายุ 24 ปี ภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดกรุงเทพฯ อาศัยอยู่คนเดียว แม่อยู่ต่างจังหวัด พ่อและแม่แยกทางกัน นับถือศาสนาพุทธ ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี สาขาดนตรีสากล

ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่ง ทำงานร้องเพลงกลางคืนรายได้ประมาณ 30,000 บาทต่อเดือน มีผลงานอัลบั้มออกมาแล้ว 2 ชุด ในสังกัดค่ายเพลงแห่งหนึ่ง ทำงานร้องเพลงกลางคืนมาเป็นเวลาประมาณ 10 ปี

2. ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนที่ไม่สังกัดค่ายเพลง โดยในที่นี่กรณีศึกษาที่ผู้วิจัยเลือกมา คือ น้องเอน อายุ 25 ปี ภูมิลำเนาต่างจังหวัด อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ เพียงคนเดียว ครอบครัวอบอุ่น นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาดนตรีสากล ในมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่ง ทำงานร้องเพลงกลางคืนรายได้ประมาณ 20,000 บาทต่อเดือน ทำงานร้องเพลงกลางคืนมาเป็นเวลาประมาณ 7-8 ปี

วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ซึ่งเป็นแนวทางในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดในระยะเวลา ผู้วิจัยจึงต้องผสมผสานวิธีการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ตามสถานการณ์จะเอื้ออำนวย และเนื่องจากผู้วิจัยมีกรณีศึกษาเพียงแค่ 2 กรณี แต่ทว่าผู้วิจัยก็เลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลายวิธีที่รอบด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ใช้การวิจัยสนาม (field research)

โดยผู้วิจัยจะลงไปยังพื้นที่กับกลุ่มตัวอย่างทำงานอยู่โดย

1.1 การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participant observation)

1.2 การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะลึก (in-depth interview)

การสังเกตการณ์ในภาคสนาม ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการเข้าสู่พื้นที่กับกลุ่มตัวอย่างได้ทำงานอยู่ โดยเข้าไปปรากฏตัวในสถานภาพของนักเที่ยว วิธีการเก็บข้อมูลจะเป็นการสังเกตบริบทของผับ เช่น แนวดนตรี วงดนตรี รูปแบบของร้าน โดยสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ดังนี้

1) สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคือผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนทั้ง 2 คน คือ น้องเอน ผู้หญิงกลางคืนที่สังกัดค่ายเพลงและน้องเอนผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนที่ไม่สังกัดค่ายเพลง โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก คือสัมภาษณ์จากการสื่อสารจากวาจา คือ เชิงวัจนภาษา ด้วยการพูด การร้องเพลง และสังเกตการสื่อสารแบบที่เรียกว่า เชิงอวัจนภาษา เช่น การแต่งกาย ท่าทาง การแสดงออกทางใบหน้า สายตา เป็นต้น โดยผู้วิจัยได้เปิดเผยสถานภาพว่า ตนเองกำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาโทกำลังทำงานวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน

2) สังเกตและทำการสัมภาษณ์บุคคลที่อยู่รอบข้างผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน เหล่านี้ นั่นคือ 1. บุคคลที่อยู่ในพื้นที่ในบ้านคือ ครอบครัวของผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน และ 2. บุคคลที่อยู่ในพื้นที่นอกบ้าน คือ นายจ้าง เพื่อนร่วมวงดนตรี และผู้ที่มาใช้บริการ(แขกที่มาเที่ยว) ส่วนระยะเวลาในการศึกษานั้น ผู้วิจัยจะใช้เวลาอยู่ในพื้นที่ รวมระยะเวลาแล้วประมาณ 3 เดือน โดยเริ่มต้นธันวาคม พ.ศ.2551 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552

2. ใช้การศึกษาจากเอกสารและข้อมูลอื่น ๆ ดังนี้

ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่ถูกบันทึกไว้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน ไม่ว่าจะเป็นผลงานการออกอัลบั้มของผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนที่สังกัดค่ายเพลงคือ ศึกษาจากอัลบั้มเพลง มิวสิควิดีโอของทางวงดนตรีผู้หญิงร้องเพลงที่สังกัดค่ายเพลง เว็บไซต์แฟนคลับของวงดนตรี หรือเว็บไซต์อื่น ๆ และจากบทความ หนังสือพิมพ์ นิตยสารที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบบันทึกหรือแบบสังเกต (note taking or observation note) ใช้ในการบันทึกสิ่งต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์ หรือจากสิ่งที่สังเกตได้จากการสังเกตใน “ผับ” ที่กลุ่มตัวอย่างไปร้องเพลงและเอกสารต่าง ๆ
2. เครื่องบันทึกเสียง (tape recorder) ใช้ในการบันทึกเสียงสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน
3. แบบสัมภาษณ์ (interview form) ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้รับสาร

เกณฑ์ในการวิเคราะห์

เกณฑ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์คือ

1. การสังเคราะห์ด้านต่าง ๆ ทั้ง 4 ด้าน ของผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน
2. เกณฑ์เรื่องผู้ส่งสารนำมาวิเคราะห์คือ กลยุทธ์ในการสื่อสาร 4 ด้าน ของผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน
3. ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนสื่อสารเพื่อต่อรองและต่อสู้ในเรื่องใด
4. ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนสื่อสารเพื่อต่อรองและต่อสู้กับใคร ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การสังเคราะห์ต่าง ๆ ทั้ง 4 ด้านของผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน มีดังนี้

1.1 ทุนเศรษฐกิจ (economic capital)

- 1.2 ทุนวัฒนธรรม (cultural capital)
- 1.3 ทุนสัญลักษณ์ (symbolic capital)
- 1.4 ทุนสังคม (social capital)
2. เกณฑ์เรื่องผู้ส่งสารนำมาวิเคราะห์ คือ
 - 2.1 กลยุทธ์ในการสื่อสาร 4 ด้านของผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน ดังนี้
 - 2.1.1 การคัดเลือกและออกแบบสาร
 - 2.1.2 การเลือกใช้สื่อ
 - 2.1.3 การวิเคราะห์ผู้รับสาร
 - 2.1.4 กลยุทธ์การสื่อสาร
3. ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนต่อรองและต่อสู้ทางความหมาย โดยแบ่งเกณฑ์ในการศึกษาความหมายเป็น 4 ด้าน ที่กลุ่มตัวอย่างคือผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนเข้าไปต่อรองและต่อสู้ มีดังนี้
 - 3.1 “ความเป็นหญิง” การกระทำของผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน ที่ใช้ความเป็นหญิงในการสื่อสารความหมายภายในผับ
 - 3.2 “เวลากลางคืน” เวลาที่ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนได้เข้าไปต่อรองและต่อสู้ทางความหมาย ในเวลาทำงานซึ่งเป็นเวลากลางคืน
 - 3.3 “พื้นที่” พื้นที่ที่ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนได้เข้าไปต่อรองและต่อสู้ทางความหมาย ทั้งในที่ทำงาน คือ “ผับ” และที่บ้าน
 - 3.4 “การทำงาน” การที่ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนใช้การสื่อสารเพื่อต่อรองและต่อสู้ทางความหมายถึง การทำงาน “ร้องเพลง” ของตน
4. ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนสื่อสารเพื่อต่อรองและต่อสู้กับใคร ดังนี้
 - 4.1 บุคคลที่อยู่ในพื้นที่ในบ้าน คือ
 - ครอบครัว
 - 4.2 บุคคลที่อยู่ในพื้นที่นอกบ้าน คือ
 - นายจ้าง เพื่อนร่วมวงดนตรี และผู้มาใช้บริการ (นักเที่ยว)

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเริ่มจากการทบทวนบทความ ตลอดจนงานวิจัยต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการเริ่มสังเกตผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนในสถานบันเทิงต่าง ๆ ซึ่งการสังเกตในเบื้องต้นนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนได้มากขึ้นแล้วนั้น ผู้วิจัยยังสามารถที่จะนำมาใช้แบ่งเกณฑ์จัดกลุ่มผู้หญิงร้องเพลงกลางคืนได้ด้วย หลังจากนั้นผู้วิจัยจะออกไปเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการจดบันทึกจากการสังเกตการณ์ในสถานบันเทิงที่กลุ่มตัวอย่างทำงาน จากนั้นจึงสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน ในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร้องเพลงกลางคืน เช่น เหตุผลที่เลือกทำงานร้องเพลงกลางคืน และบริบททางสังคมผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน เป็นต้น

การนำเสนอผลการศึกษา

การนำเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษา “ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน” ใช้ศักยภาพในการสื่อสารเพื่อต่อรองและต่อสู่ทางความหมายของการ “ร้องเพลงกลางคืน” ผู้วิจัยจะใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลเสนองานวิจัยตามแนวทางการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณาซึ่งจะให้ความสำคัญในการเขียนรายงานการวิจัยด้วยภาษาของผู้ถูกศึกษาหรือ “ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน” นั่นเอง ในส่วนของการวิเคราะห์หรืออธิบาย “ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน” นั้นจะเป็นการนำเสนอด้วยมุมมองจาก “ผู้หญิงร้องเพลงกลางคืน” ผ่านการตีความของผู้วิจัย